

ZER

ALDIZKARIA

438. zenbakia

2017 BAGILLA

Bizkaitarrei Bizkaieraz

www.euskerazaleak.biz • info.euskerazaleak@gmail.com

EVSKERAZALEAK

1967-2017

50. URTEURRENA

Euskalerrian euskeraz EUSKERAZALEAK

2017-2018 IKASTURTEA

BIZKAIERAZ 50. IKASTAROA IRU MAILLA

Egunak: astelen eta eguasten
edo astearte eta eguenetan

Orduak: Goiz eta arratsalde

Ordaña: 150 €

Izena emoteko tokia: Euskerazaleak

Colón de Larreategi, 14-2
urrutizkiña 94 423 53 22
Bilbao 48001

Asiera: urriaren 9an

50. CURSO DE EUSKERA BIZKAINO 3 NIVELES

Días: lunes y miércoles
o martes y jueves

Horas: Mañana y tarde

Curso completo: 150 €

Inscripciones: Euskerazaleak

Colón de Larreategi, 14-2
Teléfono 94 423 53 22
Bilbao 48001

Comienzo: 9 de octubre

ZER ALDIZKARIA

Ordaindu, mesedez, ZER aldizkaria! (ogeitamabost euro) kontu onetan:

**EUSKERAZALEAK
BILBAO BIZKAIA KUTXA
ES28 2095 0000 74 2000089615**

Adiskide! Mesedez ZER aldizkaria aurrera eroaten lagundu eiguazu!
Ebagi orri onetan txarteltxu au, eroan BBKra eta ordaindu 35 €.
Ez dozu ezer be idatzi bear.
Baiña, aztu barik, esan Kutxan zeure izena eta zeure errikoa.
Eskerrik asko!

Euskerazaleak

ASOCIACIÓN PARA EL FOMENTO DEL EUSKERA

Colón de Larreategi, 14 - 2.º dcha.

48001 BILBAO

Urrutizkina : 944 235 322

info.euskerazaleak@gmail.com

Laguntzaille

ISSN: 1132 - 1350

Lege gordailua: BI-1452-85

EUSKERAZALEAK ALKARTEAREN 50 URTE BETETZEAK

*Atutxa´tar Paul
2.017ko urtean Loraillaren 17an*

Euskerazaleen idazkari lez, Euskalerra osoa ta batez be Bizkaitarrak agurtzen dodaz.

Pozteko arratsalde on eta maitatsua ospatu genduna Bizkaiko 150etik goragoko Euskerazale lagunak, Euskerazaleak, Euskerea Erabiltearen Aldeko Alkartearen erakundeak berrogeitamar urte bete dauazan 1.967ko urtean loraillaren 14tik, 2.017ko urtean Loraillaren 15´eko urte bitarte onetan.

Karlton´eko arrotzetxearen gela nagusi edo kaisar gelan egin gendun zoragarritzko ospakizun au, berton jaio zalako Euskerazaleen Alkarte au orain berrogeitamar urte.

Mai ingurua, euren eskuma izan arren, aurrez egon giñanentzat, gure ezker aldetik asita: Udaletxeko ordezkari lez, Aburto´tar Juan Mari euki gendun beti irripartsu.

Mai erdian gaurko Euskeraleak Alkar-tearen Amorrortu´tar Klaudio Klaretarra, bere 94urtekin eta 2.017ko urtean Uz-taillaren 7an 95 urte bete arren, gogotsu ta alai ikusi genduna, gure ospakizuna zelan urtengo eban, apur bat urduri egon arren.

Ondoan, eta Al-dundiaren ordezkoko lez, Bilbao´tar Lorea andrea, Jendekuntz (Kul-tura) ta Euskerearen Foru diputadua euki gendun, eten bageko irriparreagaz.

Eta maitik kanpo, lenengo illadan gu Eus-kerazaleen batzordekoak eskuma aldekoan egonda, esker aldean, Eusko Jaurlaritzak jendekuntz edo Kultura eta Izkuntz Politikoaren sailburu dana Zupiria´tar Bingen jauna, Euskal Jaurlaritzaren ordezkoko lez etorri zana. Pozik eta alai ikusi nebana.

Etxebarria'tar Igone euki gendun baztar onen antolatzailetasunezko aurkezlari bezela, bere etenbageko irriparrea aurpegian erakusten ebala.

Etxebarria'tar Igonek aurkezlari lez, ongi etorria emonez gaiñ batu giñenai, oraindiño bizirik dagozan Euskerazaleak Alkartearen sortzilleak, aipatu ebazan, berta bizi-bizi egon zan Zugaza'tar Leopoldo durangarra lez, eta etorri ziran beste sortzillearen senidetasunai, agur bero bat gaz onartu ondoren, aurrez euki gendun zine-oial baten, antziñetik etortezan pelikula antzeko bat aurkeztu euskuen, lenauko euskal ekintzazko gauza ederrak gogoratzuz, argazki orrein bidez.

Iripartsu larrekin ezan leike, aurkezten dodazela eginkille guzti oneik, eta badauka bere adierazpen soilla, olan agertu gaitzen.

Gaur ospatzekizunezko 50 urte onen bidetik, ainbat euskal Gizon eta Emakumeak gogoratzen doguz, Euskerearen eta Euskadiren Aberriagaitik, 1.967ko urte-tik ona goragarri izan diranak, Euskerea Bizkaian eta Bilbon batez be, bizirik eukiñez-gaiñ sendotu, zabaldu, eta indartu dabelako.

Zapaltzaille asko aldatu dira gure Euskalerrri maite onetatik, baiña beti zutitu gara.

Ez indar asko egin barik, eta or nun agertzen dan, danon irriparrea sari lez.

Dana dala, gure Nortasuna da beti zapaldu gura izan dabena, eta Euskerearen Nortasuna dan lez, ezereztu gura izan dabena, or aurkitu dira Euskal-Baitazko-Borondatearen aurka.

Euskal arbasoak lortu eben Euskerearen Askatasunezko Demokraziatik etorten diralako gure Nortasundutako Baitak.

Iru gauza orreik dira osatzen dabena gure Nortasuna, Jaungoikuaren eta Izadi onen giza aurrean, gu ez garelako ezer, iru gauza orreik barik.

Zorionak ba Euskalerrri ta Bizkaitar Euskal zaletasunezkoai, ospakizunezko arratsalde eder onen bidetik.

Argazki orren erakuste ostean Etxebarria'tar Igonek, Barroeta eta Amorrotu'tar Klaudiori emon eutson berbea:

Bilboko alkate Juan Mari Aburto jauna, Bizkaiko Kultura eta Euskerako foru diputatu Lorea Bilbao andrea,

Eusko Jaurlaritzako Kultura eta Izkuntza Politikako sailburu Bingen Zupiria jauna.

Euskerazaleak Alkarteko kide eta lagunak.

Egun pozgarria da gaurkoa, gure Alkartea sortu zala berrogeta amar urte bete diran onetan ainbeste kide eta lagun geugaz batera ikustea, Bilboren erdi-erdian, Eusko Jaurlaritzak bere leenengo egoitza euki eban jauregi eder onetan.

1967an sortu zan Euskerazaleak Alkartea. Maiatzaren 14an legetpetu eben gure aurretikoak, sortzaileak. Urte gogorak ziran ordukoak, batez be euskera, euskal jakintza edo euskal ekintza zan guztiarentzat. Baina orduko gure gizon eta emakume euskalzale batzuen borondatea be sendoa zan eta jaretxi eben gure izkuntzaren alde zirrikitu bat edegitea: lege babesa izango eban erakunde bat sortzea, euskerea Bilboko eta Bizkaiko gizartean irakasteko eta zabaltzeko.

Estatutoak onartu, zuzendaritza batzordea osotu, kideak bilatu, dirusariak batu... eta geldiro-geldiro Euskerazaleak Alkartea bidean ipintea. Artean ameseta utsa zana benetako biurtzea. Gogoz eta borondatez.

Euskera ekienak eta ez ekienak batera alkartu ziran Euskerazaleak Alkarteari arnasa emotera asieratik bertatik. Emakume eta gizonetzko areen izenak banan-banan aitatzten ez naz asiko. Bilboko eta Bizkaiko orduko gizartean itzala eta ospea eben ainbat jaun-andraren izenak. Eretxi guztietakoak, baina euskerazaleak guztiak.

Mende asieran izan ziran gure artean izkuntzaren eta literaturaren bi-

dean jente garrantzitsua: Resurrección Maria Azkue eta Ebaristo Bustintza "Kirikiño", kasurako. Areen bidetik, euskerearen munduan izena euki daben idazle edo izkuntzazaleak be ainbat izan dira gure Alkartearen babesleen artean: Jesus Oleaga, Karmelo Etxenagusia, Eusebio Erkiaga, Augustin Zubikarai, Manu Ziarsolo "Abeletxe", Iñaki Zubiri, Anton Landajuela, Martin Olazar ... leengo batzuk aitatzearren.

Leenengo urteetan ospe eta indar andia irabazi zituan gure Alkartek. Alan, esaterako, 2.700 kide zituan 1972. urtean.

Zer aitatu beren-beregi, Euskerazaleak Alkartek 50 urteotan egin dauen lan ugari orretatik?

Eldu eta gazteei euskera irakastea, leenengo eta bein. Ezer ez ekienei irakatsi batetik, eta ekienei euren izkuntza lantzen eta obetzen lagundu. Urte batzuetan 500 ikasletik gora ibili dira gugaz euskera ikasten.

Euskerearen irakasbide liburuak, iztegiak, literatura sorkuntza liburuak, umeentzako langaiak... danetarik sortu eta argitaratu dau gure Alkartek luzaroko ibilbide onetan.

Zer aldizkaria illeroko legez argitaratzen asi ginan 1977garren urtean, eta arrezkero utsik egin barik atera dogu illero illero gaur arte. Aldizkarian idatzi dabenak asko eta asko dira. Joan diranetariko batzuk aitatzeko, Augustin Zubikarai, Lino Akesolo, Manuel Estonba, Aita Onaindia eta beste asko.

Gaurko eguna guztiontzako zorion eguna da. Ez dira alkarte eta erakunde asko Euskal Errian, Euskerazaleak legez 50 urte bizirik iraun dabenak.

Zorionak, Euskerazaleen kide eta lagun guztioi.

Eta Klaudiok bere berbaldia amaitu ebenean, bertso au abestu euskun:

**BERROGEI TA AMARGARREN URTEAN,
EUSKERAZALE ALKARTEAK,
OSPATZEN DAUZ GIRO EDERREAN,
EUSKERAREN GORALPENAK.**

**MILLAKA GIZON TA EMAKUMEAK,
BENETAKO EUSKALDUNAK,
OSPATU DAGIEZAN POZEZ,
URRENGO URTEURRENAK.**

Klaudio Barroeta

2017-05-15

Klaudiok amaitu ebenean bere berbaldia, Etxebarria´tar Igonek, Bizkaiko Kultura eta Euskerazko foru diputadutza dan Bilbao´tar Lorea andreari emon eutson bigarren txanda.

Loreak beti bere irripartsu aurpegi alaiagaz gogoratu euskun, Euskerazale ta beste ainbat erakunde sortu ziran bidetik, lortu dogula euskaldunak Euskerea berriztea zati aundi baten beintzat, eta zelako garrantzi aundia daukien olango erakundeak ikastolaz batera, gure Euskerea berrezkuratzeko.

Loreak amaitu ebenean, Etxebarria´tar Igonek, Bilboko Udalaren alkate Aburto´tar Juan Mari´ri emon eutson berbea.

Juan Marik bere betiko adikortasunagaz aurreratu euskun, denbora zaillak izan zirela aiek, gaiñera Frankoren bizitzan eta Fraga Iribarne ta olako ministruekin.

Menperatzailetasunezko atea apur bat zabalduenetik baiña, Euskerazaleak, zelan eskatu ebezan erritarren siñadurakaz betetea, euskaldunen artean aurkeztu ziran agiriak, Madrilleko ministrueri eskatzen, gure eskolatan Euskerea erabiliteko, eta zelan bereala batu ziran 60.000tik gorako sinadura. Oraindiño gordeta dagozenak.

Azkenez, Etxebarria´tar Igonek, txistulari talde bat aurkeztu eta dei egin euskun, laurak joko ebezan erestaldi biak oarkera aundiz entzun dagiguzen, eta benetan zoragarriak izan zirela, bai abesti bi orreik ondo baiño obeto jo ebelako, eta abesti bieri emon eutsoen zeaztasunagaz batera, emon eutsoen eztitasunagaz.

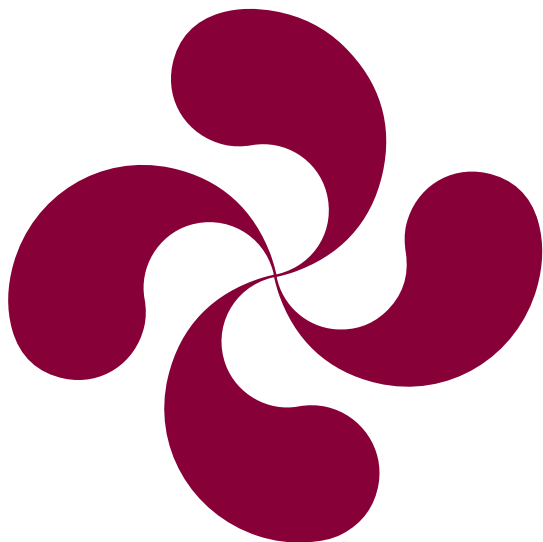
Eta txistularien jotaldi bi eder ondoren Etxebarria´tar Igonek, amaitutzat emon eban ospakizuna, danak bialduta, ondoan egon zan gela batera, adiskidetasunean mai gaiñean egon ziran edari janak gozatu dadiguzen.

Ekitaldiko bideoak ikusteko:

<https://www.youtube.com/watch?v=1Q5N-poQOuR8&feature=youtu.be>

https://www.youtube.com/watch?v=4JzRQ8I-wsk&feature=youtu.be&list=PL-zo8Zb-Np_sjcqllgstGHYbgg8J844-jH

EUSKAL LAUBURUA

Aita Zenon Uriguen, Pasiotarra

Lauburu berbari bere jatorria euskera izkuntzatik dator kio “lau”, cuatro, eta “buru” cabeza Eta zer esan nai dau? : Euskal Erriak aukeratutako ikur eta sinbolo bat, “lau buru” dituana. Badira beste aburu edo iritzi batzuk, berba ori latinetik etorria dala eta “labarum” datorrela zelta erritik “labaro”. Fidel Pita gizon jakintsuak, ostera, ziuartzten dau “labarum” euskeraren jatorritik datorrela, eta Octavio Augusto garaian, labarum euskeratik latinera eratua izan zala. Historiak zer esaten dausku? Labarum ikurrari Erromako Konstatino Kaizar jaunak, bere aginduz ikur oni gurutzea jarri eutson Kristoren monograma ezarririk.

Goya ospetsuak, 1805, bere “lira de la Marquesa de Santa Cruz” arte lanean, Lauburua jarri eta apainduraz jantzi eban.

GURE AURRETIKOAK.

Arrigarri eta jakingarria da Antziñaroan gure aurretikoak izandako bizi moduak ezagutzea. Bai errialde bakoitzak euren izaerak eta bizierak, oiturak eta gogoetak adierazteko ikur eta markak, banderak eta ezaugarriak oso txukun eta arte ederrez asmatu agirian jartzea erabaki eben erriaren begi onez. Aztertu eta ezagutu dagiguzan gai onetan historiak agertzen dauskuzan testigantza batzuk. Bai, historiak, datarik jarri barik, ara emen zer argitzen dauskun. Lauburu eta beste antzeko irudiak eta ezaugarriak sarritan agertzen dirala Celtak eta Germanoak egindako zizel-irudi eta grafikoetan.

Galizian ta Asturiasen ikusten dira, ango garaietan, Horreos, Lauburu antzeko “tetrasqueles”. Baita be ikusten dira “esvasticak” Aragoi eta bere inguruetak erriealdetan. Baña Euskal erriaren sinbolorik ezaugarriena beti izango da Lauburu.

LAUBURUAREN ESANGURA.

Lauburu irudiak zenbat eta zelako adierazpenak izan ditu? Ona emen: Batzuentzat eguzkiaren antz-irudia. Beste batzuentzat bizitzaren ezaugarria, baita be eriotzarena, eta origaitik jartzen da ildakoen illobietan. Gure errian Lauburu agertzen da bandera eta beste ezaugarrietan XVI gizalditik gora, baita ere etxeurreko ate buruetan.

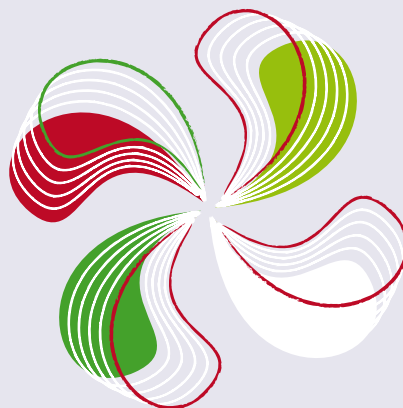
SABINO ARANA.

Sabino Arana Goirik, Lauburu gogoz onartzen dau Euskadiren ezaugarri berebizikoa eta errikoa dalako. Sabinen burua borbor irakitan dabil gure aberriaren etorkizunari buruz. Gure aberrian iritzi ezberdiñak ikusten dauz. Ara emen: Erriaren Adizkide Elkargoak Irurak Bat dau elburutzat eta iru eskuak alkar gurutzatuak ikurtzat. Iparragirrek Laurak Bat dau elburutzat eta Gernikako Arbola ikurtzat.

Sabin Aranaren gogoia beti izan da: Zazpiak Bat, au da, Euskal Erria osoa izango da gure elburua, eta Lauburu gure ikur-ezaugarria Egiaz gure historian menderik mende Lauburu izan da Euskadiren zorioneko ezaugarria

Lauburuak beti izango ditu lau aizetara besoak zabaldurik eta Euskal gizakia besarkaturik.

Otso kiskalduta

Palmi Merino (Argiñe)

EUSKERAZALEAK ALKARTEA. BILBAO.

2016ko sari leiaketa. Laugarren saria

“Bein batean...” (orrela asten zan beti gure aita, ipuiñak kontatzen)...Anbotoko mendi-egaletan, erritxo bat egoan. Erri txikia baña oso polita zan. Ango famili geienak ardi-talde txo baten jabeak ziran, baita ere zeregin ugari eben: ortuko lana, etxea, beste abere-ardurea eta abar... Orregaitik danok batzartu ostean, artzain bat guztion ardiak zaintzeko kontratatzea erabaki eben.

Lan orretarako, bat bakarririk agertu zan, Mirentxu.

Mirentxu neska alai eta langillea zan eta illeroko soldataren truke gaztaia egiteko denbo-

rean, danontzako egitea itz-emon eban, erritarren gustukoa izanez gero, onartu eta belardi ondoko etxetxo bat eskaiñi eutsoen.

Etxe ondoan artegi aundi bat egoan eta arratsaldero Mirentxuk ardi guztiak batu, artegira eroan eta etxeratu baño len esnea batzen eban.

Ardiak ere poz-pezik egozan Mirentxuren arduraz. Artegia txukun eta eroso mantentzen eban beti eta elurte-aldian artegian mantentzen ebazan pent-sua emoten eta abesti politikak abesten. Andik lasterrean Mirentxu eta ardiak lagun-miñak eta alkar ulertzen ziran.

Erri inguruetakoa belardiak eder-eder-erak ziran eta ardiak beraz poz-pezik eta guztiz lasai bizi ziran. Andik otsorik ez egoan eta egotekotan, inguruetakoa nekasari-ek estrategiko ikuspegiari esker, bereala ikusiko leukezan.

Atso-agureak, aspaldian, belardietako mugan eta ango zubiko beste aldean ikaragarrizko otso bat bizi zala kontatzen eben eta denbora aretan ardi asko lapurtu eutsezala. Eurek asarrez beterik eta eskarmentu emon guraz tranpa bat jarri eta bere bus-tanari su-emon

eutsoen, otsoa asarre bizian eta oso mindurik anka-egin eban eta ordutik iñor ez dau inguruetatik ikusi, ez bera ez beste otsorik eta erritarrok otsoari “kiskalduta” izendatu eutsoen.

Alan ta guzti ez zarrak ez gazteak ez eta ardirik be iñoiz ez ziran zubia zearkatzera auzartzen naiz eta beste aldeko belarra ugaria izan.

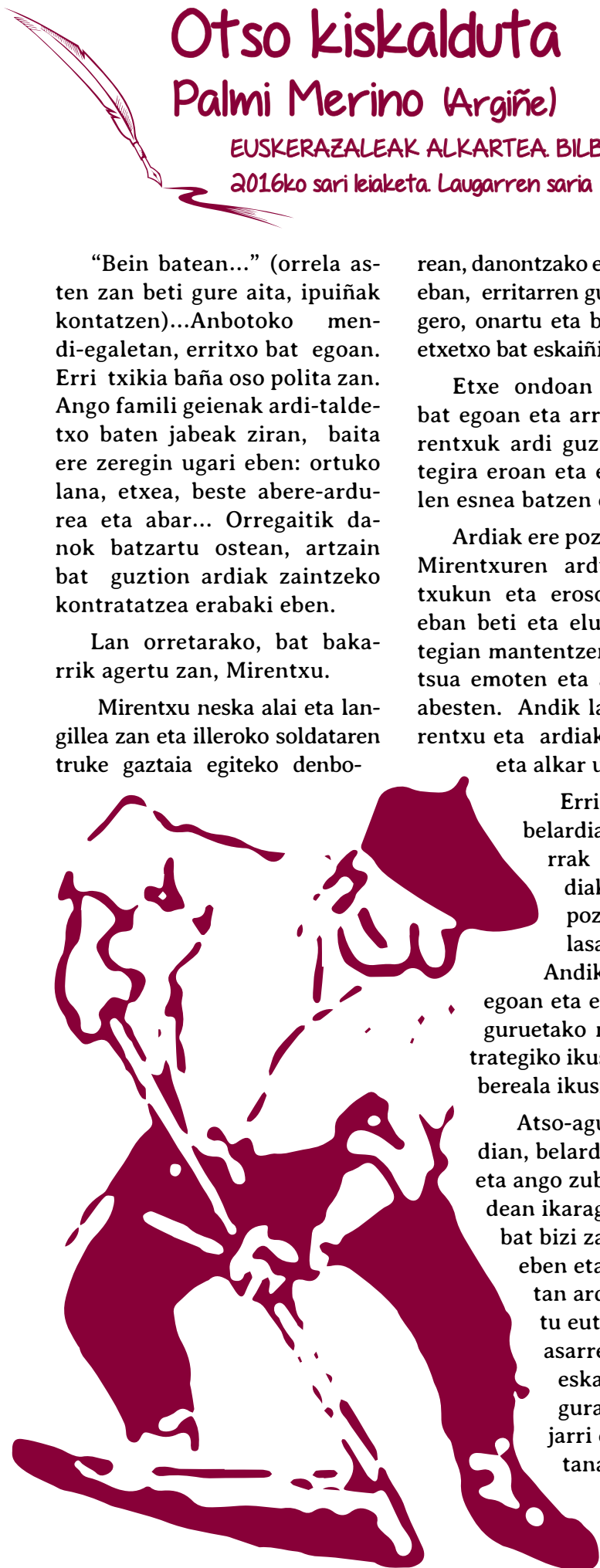
Urte aretan arkume batzuk jaiotako ziran eta eurentariko bat oso ausarta zan. Ain polita eta xelebrea izan ezker, andik lasterrean danontzako kutunena zan eta beraz berekoia.

Egun batean neguaren inguruan, arkumeak artaldeko arduradunari urbildu eta esan eutson:

“(Beee, beeee)” “Asetuta nago emen egoteaz!” (esan guraz), eta jarraitu eban: “beti emen, jan eta jan. Negua etorriko danerako ez dogu janaririk eukiko eta gozez ilko gara! Zergaitik ez goaz zubiko beste aldera? Ango belarra eder-ederra dago eta iñor ez da ara joaten!”

“Lotsagabea!” Esan eutson asarrez ardi arduradunak, “an otso gaizkille eta basatia bizi danik, ez dakizu?”

“Baña, zuk siñisten dozu ori?” Erantzun eutson arrokeriaz arkumeak, “ori zaarren ipuiñak baño ez dira. Emendik ez joateko eta ez galtzeko esaten dabe baña danak alkarrik bagoaz ez gara galduko eta gure sabelak bete orduko itzuliko gara”.

Ardi arduraduna ez egoan batera baña arkumeak ekin eta ekin, bein ta berriz esanez, azkenez danak baietsi eben eta zubirantz abiatu ziran. Eguzkia eskutatu baño len eta Mirentxu euren billa etorriko zane-rako barriro euren belartokian egongo ziran eta ondo asetuak.

Zubiko erdi-erdian egozanean beste aldean geldirik otso kiskalduta ikusi eben. Ardiak antxe geratu ziran zer egin jakin barik eta bat-batean otsoak ozenki esan eutsen:

“Ardiok!! Nora zoaze?”

Arkumea ez ezik beste ardiak bildurrez isilduta geratu ziran eta arkumea lerro buruan jarriz otso kiskaldutari erantzun eutsen:

“Zure aldera goaz otso jauna, emen belarrarik ez daukagu eta goze gara.”

“Ederto!! baña euretariko bat nire janaria izango da”. Esan eutsen otsoak.

“Baña otso jauna, azurrak baño ez daukagu eta egun batzuk barru, or daukazun belar ederra jan ostean zure onerako lodi-lodiak egongo gara.”

“Bai azkarra zaran”, otsoak erantzun, “baña arrazoia daukazu, ez dot ondo ikusten baña bai, artulea baño ez daukazue. Ederto, etorri zaitez! baño loditsuagoak egongo zarienean nik lodienagaz geratuko naz, nai ta nai ez.” Eta bira emoten mendirantz joan zan.

A zan belardi ederra!! Ezin eben siñistu. Entzundakoa gogoratu barik jaten asi ziran eta eguzkia estaltzekotan egoanean barriro zubia zearkatzen euren tokira joan ziran. Mirentxu euren billa joan zanean ez eban ezer susmatu.

Artegian egozanean urren-go egunean zer egingo eikean

entsatzen asi ziran, baekien otsoak esandakoa beteko ebala eta danok arkumeari errua bota eutsen. Arkumea damuturik egoan eta konpobide bat burutzen asi zan. Bat-batean eta salto bat egingen esan eban ausarti:

“Asmo bat daukat!! Danok ikusi dozuenez otsoak oso gutxi ikusten dau. Biar jatera barriro zubiko beste aldera joango gara!”

“Eeeez, eeezz!!”, erantzun eben guztiak ozenki eta beldur beterik. “Gurago dogu gitxiago jan baña emen bizirik egotea”

“Eta beti bildurrez bizi? Ez. Gu ez bagoaz otso kiskalduta nonbait agertu daiteke eta ezusteko batean guretariko bat arrapatu. Nik entsatutakoaren ondorioa ona bada otsoa betirako joango jaku. Urbildu zaitez! beee, beee, beeee”

Luzaro egon ziran “beeka” eta urren-go goizean... Ori bai zan Mirentxu artzañaren arritzea!!! Artegia zabaltzean ardi guztiak belarrietatik dindilizka kipula gorriak erozan. Arkumea osterata bakarrik eroan belarri batean. Barregarrizko itxurea txantxetan artzen ateak zabaldu eta landeetara bialdu ebazan.

Belardirañoako bidetik erritarrak ardiak orrelako itzuraz ikustean barre algaraz asten ziran baño ardiak arro eta kasurik ez bidetik zelaietara jarraitu ziran eta bakarrik geratzean zubirantz abiatu ziran.

Zubiko sarrera eltzean antxe bertan geratu ziran otsoaren zain berarengana ez urbildu guraz. Baekien otsoa erdi itsua zana eta kipulak ez ebazala ezagutuko itxaropentsu ziran.

Zubiko beste aldean otsoa agertu zanean ardiak, arkume burura, erreskadan jarri ziran eta otsoak oiuka:

“Ardiaaak!! Zer daroazue belarrietan??”

Eta arkumeak: “Otsoen ipurdiaaak!!!”

Otsoak arriturik erantzun eban: “Otsoen ipurdiak? Eta zuk, Zergaitik daroazu bat bakarrik?”

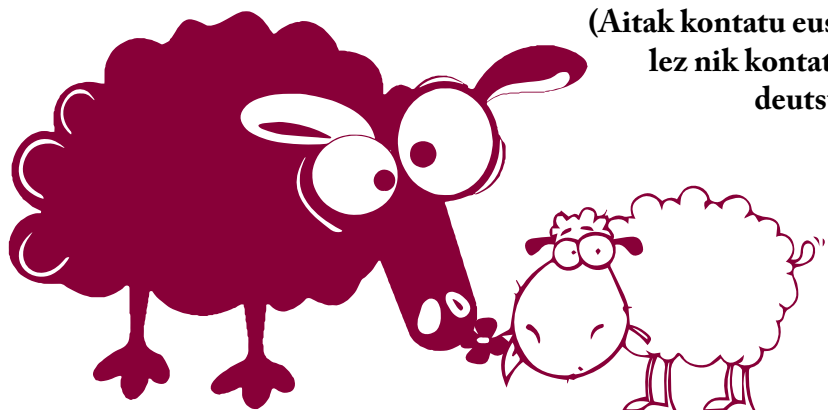
Arkumeak : “Zeurearen bila goazelako!!”

Eta izugarrizko abidan otsoarengantz korrika asi ziran.

Ori ikustean otsoak beldur-beterik basorantz betiko anka-egin eban.

Errira itzultzean erritar guztiok txaloka asi jakezan gertatutakoak lekuko izan ziralako.

Ardiak euren belardietako janariaz konformatzea itz-egin eben eta oitura zanez, bakean eta zoriontasunean bizi ziran.

(Aitak kontatu eustan
lez nik kontatzen
deutsuet)

Kristobal Kolon, Nafarroako IVn Karlos erregearen Semea izan ote zan? (XXIV)

Laugarren eta azkeneko itsasalditik datorrena.

1.502an Urrillaren 17an Kolonek Beraguako itsas-bazterretatik urre gorriaren meaztegiak aurkitzen asi zan, baiña ekaitz gogor bat sortuta, Puerto Bello´ra eldu ziran, bertan amar egunean egonda, eta atzera egin bearrean meaztegiak aurkitzen, euren kokamenak itsas eskutitzetan marraztu ta aurrera egin eban.

Itsas-zakar orretatik igarota, aurrera egin eban Bastimentoko kairara eldu arte, eta bertan 14 egun eginda, aurrera egin eban Darieneko kolpora elduarte, eta 15 leko eginda sortu ziran aize eta ur lasterrak geratuazo eutsoen eta atzera eginda Bastimentoko kaira joateko, beste berezko kai bat aurkitu eben eta “Komuneko” kaira ipini eutson izena, itsasoaren ekaitz aregaz, danak joan ziralako galtzak edo prakak erantzi bearrean.

1.502ko Abenduaren bigarrean asteen eta Darieneko kolkua ta gaur Panamako istun edo ugaska⁽¹⁾ bitartean dagon Komuneko ugartean 15 egun egon eta gero, Kolonek Beraguara joateko agindu eban, eta “Kai Lodira” eldu ziran, bertan itxason-tziak konpontzen asita.

1.502ko urtean, Kolonek, bere emazte Enrikeztar Beatrizegaz ezkondata, naita denbora askotan ikusi barik egon, asko gura izan bear eutson, gaur galduta dagon eta bere azken naiaren arauetan⁽²⁾ bere seme Diegori idatzi eutson lez, bere emazteak bear eban diruagaz arduratu dagiala, bere bizitzan euki ez dagien ezerean beartasunik, eta Ameriketako lurra bera izan zalako leen ikusi ebezanak, erregeak dirutan emon eutsoezan 10.000 marauriren errentak, urteroko-sari lez berentzat itxi ebazan.

1.503ko Urtarrillaren 6an Beraguako aberats toki batera eldu ziran, bertoko ibaiaren ao edo uobian, berezko kai eder bat aurkituta, eta 1.536ko urtean, bertoko Dukea izendatuko eben Kolonen illoba, eta Duke ta Amiralaren izendutasunak, gaur be Kolonen ondorengoak ekarten dabe.

(1) Itsas-zidor, istun edo ugaska = estrecho marítimo. (2) Azken naiaren arauetan = codex, codicilo al testamento.

1.503an Otsaillaren 6an, Kolonek bere taldeagaz Beraguan egon zirala, 70 gizon bialdu ebazan lur barru eta bost leko ibilli ondoren, ainbat urre-gorritzko meaztegi aurkitu ebazan.

Zaindu bear ziran ainbesteko aberastasunak, eta Kolonek bere anai Bartolome agindupuan itzi ebazan meaztegi aiek, bertan Beleneko Santa Mariaren uria jasotzen asita, Kibian, euren erregearen baimenagaz, eta bera espainolako ugartera joateko laguntzaren billa presatzen asi zan.

Kolonek itsas urak ibitu edo beratu ziranean eta ibai-aotik urteteko arazoak euki ebazala, Kibian bertoko erregearen iritzia aldatu zan, eta danak iltzera joan zirala jakin ebenean, Kolontar Bartolome ta Mendeztar Diegok, Kibian arrapatu eben, eta naita onek iges egitea lortu, il zalakoan barria eldu zan Kolonek belarrietara, eta aurrera egin eban bertan 80 gizon eta itxasontzi txiker bat itzita.

Eta Kolon bide erdian aizeagaitik eta ur-lasterragaitik geratuta, uraren ezean aurkitu zan eta ur billa bialdu eban batel bat lur aietan ura artu egien, bertako jendeak danak ilda.

Kolonek ikusita batela ez zala agertzen, eta Kibian ez zala il jakin ebenean, bertara joanda, bere anai Bartolome ta beste guztiak askatu ta osta osta lortu eban eurengandik aske geratu ta aurkitu ebezan gauza guztiakin andik urtetea.

1.503an Epaillaren 23an errege katolikuarekin Kolonek urrun egonda be, sekula ez eban galdu arrematik, eta errege katolikoari idatzi eutsen eskutitzan, berak gauza askoren artean denbora onetan, ikusi ta ikertu ebazala itsasoari buruz ainbat idazlan, adibidez: Kosmografia, edestia, berriak edo albisteak, berrixkak, bizitzaren egon-arri edo eroan ona iker-tasu nezko bideetatik, bai ta Jainkoak beste ainbeste jakintasunezko bideak zabaldu dautsezanetatik, agirian ipinita “emendik Asia’rainoko bidea, egin leikela”, eta su orregaz joan zala bera eurengana.

1.503ko Jorraillaren 16an Kolonek, Berakurtzetik urten eban geratzen jakozan konpondu ta gero 2 itxasontzigaz Kai-Ederrarantza, irugarren ontziko zureria ustelu egin zalako.

1.503ko Loraillaren 1ean urten eban Kolonek espainolarantza, 13an Kubako inguruan Erregiñaren Baratzera elduta, baiña itxasoa zakartu egin jakon lez eta bere itxasontziak guztiz zillotuta aurkitzen ziralako, Bagillaren 25ea eldu ziran osta-osta Jamaikako ugartera.

Kolonek itxasontzi barik aurkitzen zalako, alango txalupa txiki bat prestauta, Uztaillako illean, Mendeztar Diego itxasontzidiaren idazkaria, Obando eta erregeentzako eskutitz bigaz bialdu eban beste sei lagunakaz espainolako ugartera Obandoren laguntza eske, baiña bertokoak arrapau

egingura ebalako, arazo andi ta gogorak eukinda, ostera joan bear izan eban urten eben lekura.

Ostera urten eban Mendeztar Diego, eta lau egun barru, Nabasa'ko ugartearen atxak ikusita, ango atxaren zilloetan aurkitu eben uragaz kendu ebezan egarriak, urrengo egunean San Migeleko lur muturrera elduta, eta emendik Azuako kaian jakinda, Obando Xaragua'n egon zala, bertora joan zan, eta Obando, Kolonen aurkakoa zalako, bertan atxilotu lez euki eban Mendeztar Diego 1.504ko Epaillararte.

1.504ko Urtarrillan Kolon artritiseko gaisoagaz ogean egon zala, Porrastar Franzizko beste 48 mariñelekin matxinatu zan Kolonen aurka, ta espainolako ugartera joan ziran bertan euki ebezan txalupakin, ortik gero erdi-ugarte onetara etorteko, baiña itsasoaren ekaitzak ostera bialdu ebazan Jamaikako ugartera, eta lapurketan asita bertoko bistaleen etxolatatik, aukeratu egin ziran, eta ararte emoten eutsezan jatekoaren eskuratzek ebagi eutsezan.

1.504an Otsaillaren 29ko bisusturte⁽¹⁾ edo bi urte orreitan Kolon gogoratuta, illart-illune⁽²⁾ edo illargiaren illuntasuna sortuko zala, bertoko jauntxoari deituta, zeruko illargia kendu ta illuntasunezko ekaitz gogorretan sartuko eutsiela eureri, janaririk ez ba eutsen ekarten esan eutsoen.

Eta danak itxaroten egonda, gabaz zer gertatuko jakien, illuntasuna agertu zanean, danak joan ziran Kolonengana parkamena eskatzen, eta illuntasun orren denborea amaitzen

(1) Bisusturte = año bisiesto. (2) Illart-illuna = eclipse de Luna.

egon zala, ostera urten eban Kolonek eurei esaten, parkamena emoten eutsoela, eta bertokoak ikusita illetargia ostera agertzen zala bere lekura, bear izan eben guztia emon eutsoen Kolon eta bere mariñelai.

1.504ko Jorraillan Obandok, itxasontzi bat bialdu eutson Koloneri Eskobartar Diegoren aginduan, esateko, euren billa, egiten egon zan itxasontzia amaituta eukanean etorriko zala, eta Kolonek Eskobarrerri, Obandorentzat eskutitz bat emonda, ostera urten eban espainolaren ugarterantza.

1.504ko udabarri orreitan Santo Domingora joan zan Mendeztar Diego, an erdi-ugarte onetatik joan barri ziraneko itxasontzi eder bat erosita Koloneri emoteko, eta bera, bear ebenagaz apainduta, ostera itzuli zan erdi-ugarte onetara, erregeari, Kolon idatzi eutsoen eskutitza emon eta ango barriak eurei esateko.

1.504ko Loraillaren 20an Kolonek, Porrastar Franzizko erakarri gure eban zentzunera eta parkamena agindu ta gero ostera matxinatu zalako, Kolonek, bere anai Bartolomeri agindu eutson beste 50 mariñel adizkideakaz aurka egin egiola, eta menperatu ondoren, Kolonen aurrera eroan eban.

Ia urte oso bat egon bear izan eben Kolon eta bere mariñelak Jamaikako ugartean egoera orreitan, eta matxintasunezko arazo orreik konpondu ta egun bira, itxasontzi eder bi ikusi ebazan euren ugartera etorten zirala, bat Obandok bialtzen eutsena eta bestea Mendeztar Diegok erosi ebana.

1.504ko Bagillaren 28an itzi eban betirako Kolonek Jamaikako ugartea Dominika edo espainolako ugartearen bidea artuta, eta Beata'ko ugartean geraldik bat eginda, Dagonillaren 13an eldu zan Santo Domingoko kaiara.

1.504ko Iraillaren 12an Kolonek, bere Bartolome anaia eta bere seme Fernadokin urten eban Santo Domingotik erdi ugarte onetarantza.

Eta emen itzi bear izan ebazan betirako, berak agertu ebazan Indiaseko aberats lur orreik, bere Zipangoko lur eta Kan Aundiaren amets nagusiak bete barik, gero 1.520an Urrillaren 21ean Magallanesek aurkitu eben itsas-artekeo estutasun ori ez ebalako aurkitu.

1.504an Azaroaren 7an, ille bi beranduago legorreratu⁽¹⁾ edo porturatu ziran Sanlukarreko kaian, Kolon eta beren ki-deak Dominikatik etorri ziran itxasontzi biekaz.

(1) Legorreratu = atracar en el puerto.

Kolonen azkeneko oñaze edo nekeak eta beren eriotzea.

Kolon, Barramedaren Sanlukarreko kaian lurre-ratu zanean, Sevillara joan zan artez, bere osasuna eta irabazpideak argitzeko asmotan, berak irabaziko diru arloaren egoera, Bobadilla bere amurratutako etsaiaren bidez, oso nastuta egon zalako.

1.504an Azaroaren 26an, Kolonek Gaztelako gortera joan gura eban len bait-len, bere izeko-osaba ikustera ta Indiaseko barriakin idatzita euki eban eskutitzak euri emoteko, baiña euken gaisoa zaindu egin bear ebalako, eta bere seme Diegogaz irabazpideko agiriak argitu naian denborea irauten doiela, I Isabel erregiñ-katolikua il zan 53 urte euketzala, Kolon eldu zanetik 19 egun barru.

Kolonek, beste gauza batzuen artean eta oso kezkatuta egon zalako, eskutitz bidez, bere seme Diegori eskatzen eutson, ia I Isabelek beren azkenai agiritan, berentzat zeozer itzi ba eban idatzita izan zan.

-Baiña kontuan euki bear zituzen, Santa Fe´ko ongundean, eleiztar, errege-erregiña ta berak artu eben erabagiakaz.

-Ala, beren erregezko ondorengo izaerak, gauza onekaz, ez ote euken zer ikusirik ?.

-Orduan, B. Gould´tar Alize´k ikerketaren arrigarrizko lan bidez, mariñel talde osoaren izen, abizen, nungoak ziran, baktotzak zelango ogi-bidetan lan egiten eben, eta euren gurazo errigizarte ta auzoak zeintzuk ziran zeatz jakiteko egin ebana, zergaitik Kolontar Kristobalen izen abizen eta bere ondorengo izatearen nortasunagaitik ezer jakin ez?.

-Ala, beste pekatu gogor bat euki eban Fernando erregeak, Kolonek I Isabelekin izenpetu ebazanak, irabazita gero Kolontar Kristobaleri ez emoteko ?.

-Ze garrantzi ote euken, eleiztarren bitartekotasunak ?.

-Dana dala, baleiteke I Isabelek Kolonen alde ez ebela ezer idatzita itzi, beren izena agertzea ez zalako egokiena Santa Fe´n asmatu zanagaz, gero azkeneko ondorioan argituko doguna.

1.504ko Abenduaren 21ean, Kolonek bere Diego semeari idatzi eutson eskutitzan, bera gortera mando baten gaiñean joateko, baimena

emoten ba eutsien agiria atarateko eskatzen eutson.

1.505eko Loraillan eldu jakona, eta Kolonek Sevillatik, mando baten gaiñean urten eban Segobiarako bidean, bere osaba Fernando erregea ikustera.

Kolonek Fernando erregearengandik, berak Indiasetara urten orduko lortu ebazan errege ordezkotzaren eskubideak berrezkuratu gura ebazan, Fernando bere osabak baiña, naita agindu arren beren amiralgo gauzak zuzentzeko auzitegi berezi bat sortuko ebala berari esan arren, sekula ez eban eraikiko alango auzitegirik.

Denbora iraun egiten ebala ikusita, eta Fernando erregeak beren eskubidegaitik ez ebala ezer egiten, Kolonek ostera erabagi eban bere seme Diegogaz erregearengana joatea, berea zana eskatzen, eta Fernandok alderantziz, izendatu eutsozan ordezkotzazko guztieri uko egitea eskatuta Karrion

de los Kondes'eko jabetasunaren ordeztu, Kolontar Diego semeak bere asarre guztiagaz, eskeintza orreri atzerazi edo ta ez eban ontzat artu.

Eta onen gora-beragaitik Kolonek bere lagun bateri idatzi eutson eskutitzan, auxe esaten eutson: Erregeak ez ebala ikusten ongarri, I Isabel erregeiñak nigaz batera izenpetu ebena, eta nik aldotena eginda, Jainkoaren eskuetan izten dot, beti egiten doten lez.

1.506ko urtearen lenegoetan, Kolonen itxaropenak barriztu egin ziran ostera, Juana ta bere senar Felipe erregeak Segoviarantza etortzen zirala jakin ebanean, baiña itsas-txar eta euki ebazan kalteagaitik, Ingalaterraren Weymouth'eko kaira joan bear izan eben, Windsor gazteluan, ia iru illabetetan egonda.

1.506an Jorraillaren 28an A Koruñara eldu ziran erregeak, eta Kolonek eskutitz bat bialdu eutsen, bere lotsakortasun eta eskaerak idatzita, Bartolome bere anaiak eroan ebana.

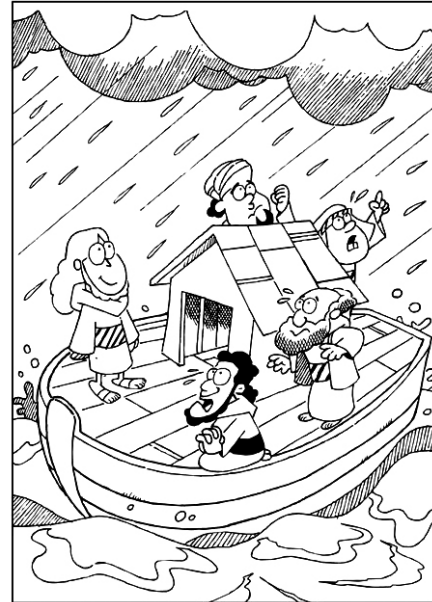
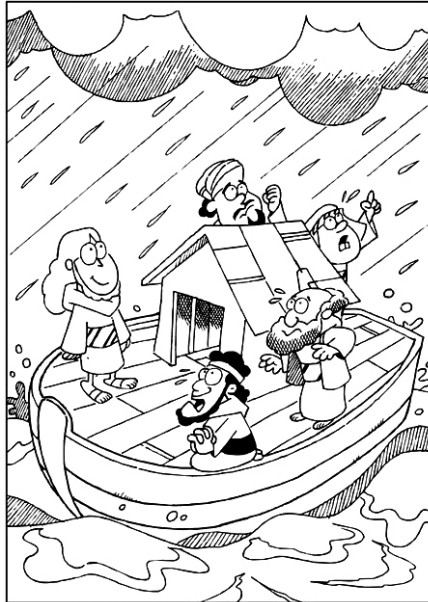
Eta bere azkeneko naiaren atal baten bere seme Diego-ri idatzi eutson eskutitz onetan: Dominika edo espainolaren ugartean Baselisa bat eraikiteko diru naikoa batu egiala, bertan iru Meza Santuak: Trinidaz Santuen egunean, Sorkunde Garbiaren egunean, eta irugarrena, bere aita-ama ta emazteagaitik urte guztietan ospatzeko agintzen eutson.

Atutxa'tar Paul
Zornotza'n 2.015'eko urtean Epailla'ren 21'ean

Euskaldun barrientzat ikasten

Zazpi utsak

Sudoku

		2				7	4
8		6			7	1	
		9		8			
			9	1		6	
9			2		6		3
		3		7	8		
				9		4	
		5	4			2	8
1	3					5	

1	3	4	8	6	2	5	9	7
7	9	5	4	3	1	2	6	8
6	2	8	7	9	5	4	3	1
4	6	3	5	7	8	9	1	2
9	5	1	2	4	6	7	8	3
2	8	7	9	1	3	6	4	5
5	7	9	1	8	4	3	2	6
8	4	6	3	2	7	1	5	9
3	1	2	6	5	9	8	7	4

ARPIDETZAKO TXARTELA

ZER aldizkaria artu gura dot eta bialdu egidazue zuzenbide onetara:

..... tar .....

..... kalean (auzoan..... zenbakian

..... errian, ...errialdean (probintzian)

Arpidetza ordaintzeko (ogeitamabost euro) kontu onetan:

Euskerazaleak, Bilbao bizkaia kutxa : ES28 2095 0000 74 2000089615 zenbakidun diru-kontura.

ZABALDU DAGIZUN **"ZER"**. Arpidedun bakoitxak billatu begi beste bat!

AGUR, DONIBANE

Agur, Donibane,
itxaso ta mendiak.
Agur, Donibane,
neure bazter ferdiak.

Kantuz aitzerat,
amets iterat,
maitiakin dibertitzerat,
marinel, artzain,
kontrabandist zaiz
joaten giñen Larrun gainera.

Agur, Donibane,
agur maite gorputzez;
bainan amodioz ez,
agur, Donibane.

Donibane Lohitzune

www.euskerazaleak.biz

**1.200.000
BISITARI**